

Конспекти анотованих лекцій з дисципліни

ОСНОВИ РИБООХОРОНИ

Анотація до дисципліни

Основи рибоохорони вивчає сукупність напрямів охорони водних живих ресурсів, зокрема риб, та середовища їх існування, законодавчу та нормативно-правову базу охорони і використання рибних ресурсів, методи визначення правопорушень у цій сфері та шляхи вирішення проблем використання рибних ресурсів.

Відповідно до Конституції України природні ресурси України є власністю її народу і кожний громадянин має право користуватися цими ресурсами відповідно до Закону.

Проблема охорони водних живих ресурсів є складовою частиною загальної проблеми охорони тваринного світу як складової навколишнього природного середовища.

В Україні завдання збереження та відтворення водних живих ресурсів, в першу чергу рибних, покладено на органи рибоохорони.

Органи рибоохорони – це система уповноважених, підпорядкованих Державному агентству рибного господарства України органів у сфері державного контролю, охорони, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства у внутрішніх водних об'єктах України, в межах територіальних вод, виключній (морській) економічній зоні, на континентальному шельфі, а також у водах за межами юрисдикції України відповідно до міжнародних зобов'язань України.

Завдання дисципліни – опанувати напрями охорони рибних запасів України; пізнати законодавчу та нормативно-правову базу рибоохорони; вивчити систему рибоохорони України та методи визначення збитків, нанесених рибним ресурсам тощо.

Рибогосподарське законодавство забезпечує раціональне використання рибних запасів, тобто поєднання потреб населення у продуктах рибної промисловості з максимально можливою охороною рибних запасів та середі їх існування. Для досягнення збільшення обсягів вилову риби та інших водних живих ресурсів

необхідно постійно збільшувати обсяги робіт з їх відтворення та контролювати виконання існуючих норм, правил, інших законодавчих актів.

Державна рибна промисловість у водоймах України координується Державним агентством рибного господарства.

Державному агентству рибного господарства підпорядковуються обласні Управлінням охорони, використання і відтворення водних біоресурсів та регулювання рибальства. Обласні управління в свою чергу координують роботу районних інспекцій рибоохорони, територіальних відділів та рибоохоронних ділянок.

Законодавство про рибне господарство ґрунтується на нормах Конституції України. Основним нормативним документом у галузі рибного господарства є Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів».

Завданням законодавства про рибне господарство є правове регулювання відносин у галузі вивчення, охорони, відтворення, використання та реалізації водних біоресурсів, переміщення через митний кордон України водних біоресурсів та продукції з них, а також встановлення основних принципів регулювання та управління рибогосподарською діяльністю в межах території України у внутрішніх рибогосподарських водних об'єктах, територіальному мої, виключній (морській) економічній зоні України та на континентальному шельфі.

Annotation of discipline

Fundamentals of Fisheries

Fundamentals of Fisheries and fisheries legislation is studying a set of directions protection of aquatic resources , including fish and their habitats , legislative and regulatory framework and protection of fisheries resources, methods for determining violations in this area and ways to address the use of fish resources.

According to the Constitution of Ukraine Ukraine natural resources are the property of the people and every citizen has the right to use these resources in accordance with the law.

The problem of aquatic resources is an integral part of the general problems of wildlife as part of the environment.

In Ukraine the task of preservation and restoration of aquatic resources, especially fish, entrusted to the fisheries .

Bodies fisheries - a system of authorized subordinate to the State Agency of Fisheries of Ukraine in the field of state control, protection, reproduction of aquatic resources and regulation of fisheries in inland water bodies of Ukraine, within the territorial waters, the exclusive (maritime) economic zone, continental offshore and in waters outside the jurisdiction of Ukraine in accordance with the international obligations of Ukraine .

Task discipline — master trends of fish stocks Ukraine, understand the legal and regulatory framework fisheries, fisheries Ukraine to study a system and methods for determining losses caused to fisheries resources and more.

Fisheries legislation provides sustainable use of fish stocks , that is a combination of people's needs in fisheries products with the highest possible protection of fish stocks and among their existence. To achieve an increase in the catch of fish and other aquatic resources must constantly increase the amount of work on their play and control the implementation of the existing rules, regulations , and other legislative acts.

State fishing in waters Ukraine is coordinated by the State Agency of Fisheries .

State Agency of Fisheries are subject to regional management of the use and

reproduction of aquatic biological resources and regulation of fisheries. Regional governance in turn coordinate regional fisheries inspections, territorial divisions and ryboohoronnyh stations.

The legislation on fisheries is based on provisions of the Constitution of Ukraine. The main regulations in the fishing industry is the Law of Ukraine "On fisheries, commercial fisheries and the protection of aquatic biological resources."

The task of the legislation on fisheries is the legal regulation of relations in the study , protection, reproduction, use and sale of aquatic biological resources across the customs border of Ukraine aquatic biological resources and their products , as well as establishing the basic principles for management and control fisheries activities within the territory of Ukraine inland fishery water bodies , the regional my exclusive (maritime) economic zone of Ukraine and on the continental shelf.

**КОНСПЕКТИ АНОТОВАНИХ ЛЕКЦІЙ ЗА КУРСОМ
„ОСНОВИ РИБООХОРОНИ“
ПЕРШИЙ ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ**

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ОХОРОНИ РИБНИХ ЗАПАСІВ УКРАЇНИ

**ТЕМА 1. ЗАВДАННЯ, ПРЕДМЕТ І МЕТОДИ ДИСЦИПЛІНИ
«ОСНОВИ РИБООХОРОНИ ТА РИБОГОСПОДАРСЬКОГО
ЗАКОНОДАВСТВА»**

1. *Предмет, методи основа дисципліни;*
2. *Основні проблеми охорони водних біоресурсів;*
3. *Коротка історія розвитку рибоохорони;*

Основи рибоохорони та рибогосподарське законодавство - це галузева фахова дисципліна, яка вивчає: способи, засоби і методи охорони риби та інших водних живих ресурсів і середовища їхнього існування; законодавчу та нормативно-правову базу, яка регулює суспільно-правові відносини у галузі рибоохорони; прийняту систему рибоохорони; методи визначення порушень природного статусу (*рибогосподарське законодавство*) та шляхи вирішення проблем їх використання (*компенсування наданих збитків*); порядок здійснення загального і спеціального використання водних живих ресурсів.

Проблема охорони водних живих ресурсів є складовою частиною загальної проблеми охорони тваринного світу як складової навколишнього природного середовища.

Рибогосподарське законодавство забезпечує раціональне використання рибних запасів, тобто поєднання потреб населення у продуктах рибної промисловості з максимально можливою охороною рибних запасів та середі їх існування. Для досягнення збільшення обсягів вилову риби та інших водних живих ресурсів необхідно постійно збільшувати обсяги робіт з їх відтворення та контролювати виконання існуючих норм, правил, інших законодавчих актів.

Основні проблеми охорони водних біоресурсів. В умовах сучасного використання водойм є велика кількість проблем, пов'язаних з охороною живих водних ресурсів, зокрема, рибних запасів.

Найсуттєвіша проблема сучасної рибоохорони – це якість води у водоймищах. Вона погіршується стоками води промислових, сільськогосподарських і комунальних об'єктів, радіонуклідними речовинами.

Проблемним є регулювання промислового, аматорського та спортивного рибальства. Суть проблеми: потреба вилову риби зростає, а ресурси зменшуються і регулювати вилов як для промисловців, так і для аматорів складно.

Є проблема в біологічному обґрунтуванні створення законодавчої бази щодо раціонального використання рибних запасів : ресурси змінюються (зменшуються), діють ринкові умови, зростає населення і зростають потреби.

ТЕМА 2. СИСТЕМА ОХОРОНИ ПРИРОДНОГО НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

1. *Державна система охорони природного навколишнього середовища в Україні, її роль і основні завдання*
2. *Основні напрямки та принципи охорони природного середовища*
3. *Законодавче забезпечення охорони природи*

Відповідно до Конституції України природні ресурси України є власністю її народу і кожний громадянин має право користуватися цими ресурсами відповідно до Закону.

Державна система охорони природного навколишнього середовища України ґрунтується на нормах Конституції України. Основним нормативним документом у галузі рибного господарства є Закон України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів». Цей Закон визначає правові, економічні, соціальні та організаційні засади рибогосподарської діяльності, порядок взаємовідносин між державними органами управління і користувачами водних біоресурсів у процесі їх вивчення, охорони, відтворення і раціонального використання, що належать до природних ресурсів внутрішніх водних об'єктів України, її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони та Світового океану. Він розроблений відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Водного кодексу України, Земельного кодексу України, Кодексу торговельного мореплавства України, Податкового кодексу України, Законів України «Про тваринний світ», «Про виключну (морську) економічну зону України», «Про ліцензування певних видів господарської діяльності», та виданих відповідно до них нормативно-правових актів.

Для здійснення державного контролю за охороною, використанням і відтворенням водних біоресурсів у складі спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади у галузі рибного господарства можуть створюватися підрозділи спеціального призначення.

Під час виконання заходів, пов'язаних з перебуванням представників органів рибоохорони на місцях, де зберігаються, обліковуються водні біоресурси, продукти харчування та переробки, державні інспектори органів рибоохорони повинні мати при собі всі необхідні санітарні посвідчення та інші документи відповідно до законодавства.

ТЕМА 3. ОХОРОНА РИБОГОСПОДАРСЬКИХ ВОДОЙМ ВІД ЗАБРУДНЕННЯ ТА ІНШИХ ШКІДЛИВИХ ВПЛИВІВ

1. *Води як об'єкт використання та охорони*
2. *Поняття про якість води*
3. *Вимоги до якості води для водойм рибогосподарського призначення*

Найпоширенішою речовиною у природі є вода. На гідросферу припадає 71% загальної площі поверхні Землі. Як складова навколишнього природного середовища вода включає води суходолу (річок, озер, льодовиків, штучних водойм, боліт, підземних вод, ґрунтової вологи, снігового покриву), морів, океанів. Загальні запаси води на Землі становлять приблизно 1390 млн. куб. км, з них близько 1340 млн. куб. км (96,5%) припадає на води Світового океану. Об'єм підземних вод становить понад 23 400 тис. куб. км, у льодовиках міститься 24 064 тис. куб. км води, в озерах - 176 тис., у болотах – 11,5 тис., у річках – 2,12 тис. куб. км. З усієї води менш як 2% є прісною водою, а доступною для використання – лише 0,3%.

Вода виконує важливі екологічну, культурно-оздоровчу, економічну функції.

Екологічна функція води проявляється в забезпеченні життєдіяльності людини, існування та розвитку рослинного і тваринного світу. Вода входить до складу клітин людини (близько 65% маси тіла дорослої людини), тварин і рослин.

Культурно-оздоровча функція води полягає у використанні водних об'єктів як місце і засіб відпочинку, туризму, рибальства, санаторно-курортного лікування, організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Економічна функція води виявляється у її здатності бути ресурсом для промислового виробництва та іншого господарського використання. Один із найбільших споживачів води – сільське господарство. Так, на вирощування 1 тонни цукрових буряків витрачається 130-160 кубометрів води, 1 тонни пшениці – 800 – 1200, 1 тонни бавовни-сирцю – 4000-5000, 1 тонни рису – 5000 – 7000 кубометрів. Багато води йде на потреби промисловості, енергетики, комунального господарства.

Зростання матеріального виробництва, чисельності населення призводить до збільшення обсягів споживання водних ресурсів, забруднення й виснаження вод. Особливо це відчувається в Україні, де немає великих запасів власних прісних вод, а територіальний розподіл водних ресурсів не збігається з розміщенням водоемких галузей господарського комплексу. Так, лише 25%

ресурсів річкових вод України формуються в межах її території, інші надходять з території Росії, Білорусі, Румунії. Найбільша ж кількість водних ресурсів (58%) зосереджена в ріках басейну Дунаю в прикордонних районах України, де потреба у воді не перевищує 5% її загальних запасів. Найменш забезпечені водними ресурсами Донбас, Криворіжжя, Крим та південні області України — там, де сконцентровані найбільші споживачі води. Доступні для широкого використання водні ресурси формуються переважно в басейнах Дніпра, Дністра, Сіверського Дінця, Південного і Західного Бугу, а також малих річок Приазов'я та Причорномор'я.

Високий рівень господарського освоєння території в Україні (природні землі становлять лише близько 35% площі країни) призводить до порушення рівноваги води в природі, умов формування стоку, погіршення якості води.

Екологічно не збалансована господарська діяльність, використання у виробничій сфері значних обсягів водних ресурсів, їх забруднення, штучна зміна природного режиму водних об'єктів призвели до того, що самовідновлювальна та самоочисна здатність водних об'єктів значно погіршилась. Частина забруднюючих речовин надходить у водойми України з сусідніх країн — по Дніпру, Десні, Сіверському Дінцю, Дунаю.

Велику шкоду населеним пунктам і сільськогосподарським угіддям та іншим господарським об'єктам завдають повені, підтоплення, водна ерозія, руйнування берегів водосховищ тощо. Особливо руйнівними є паводки в басейнах річок Тиси, Прута, Дністра, Західного Бугу, Прип'яті, Сіверського Дінця, а також річок Одеської області вздовж Дунаю.

На території України протікає 73 000 рік, їх загальна протяжність складає 170 тис. км. Найбільшими річками є Дунай (2850 км), Дніпро (2285 км), Дністер (1362 км), Сіверський Донець (1058 км), Західний Буг (792 км), Південний Буг (792 км). Серед приток найбільші Десна (1126 км), що впадає в Дніпро, Тиса (966 км) і Прут (910км), які впадають у Дунай. У Україні є 15 річок протяжністю понад 500 км (включаючи притоки).

Рибогосподарський водний фонд України має 7630 км² водосховищ, більше 3 тис. озер і лиманів загальною площею 1900 км² і понад 900 км² ставків. Найбільші озера площею по 10-50 км², серед них Світязь, Пулемецеке, Ялпух, Кагул. Усі ці водні об'єкти та Чорне і Азовське моря та біоресурси в них підлягають охороні.

ТЕМА 4. ОХОРОНА РИБНИХ РЕСУРСІВ ТА БІОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО ТА І НШИХ ВИДІВ РИБАЛЬСТВА

1. *Тваринний світ як об'єкт правової охорони та використання*
2. *Правове регулювання використання та охорони тваринного світу*

Рибні ресурси – невід'ємний компонент тваринного світу, який за своїми біологічними та екологічними ознаками є складовою навколишнього природного середовища, зокрема біологічного різноманіття. З ним пов'язане функціонування екологічних систем, оскільки тваринний світ є невід'ємним компонентом у процесі кругообігу речовин і енергії в природі, який активно впливає на функціонування природних угруповань, структуру і природну родючість ґрунтів, формування рослинного покриву, біологічні властивості води і якість навколишнього природного середовища в цілому.

Тваринний світ є національним багатством України, джерелом духовного і естетичного збагачення і виховання людей, об'єктом наукових досліджень, а також важливою базою для одержання промислової і лікарської сировини, харчових продуктів та інших матеріальних цінностей. Такі ознаки вказують на велике економічне значення тваринного світу як природного ресурсу для рибальства, мисливства та інших видів господарювання.

З метою збереження тваринного світу, у тому числі водних ресурсів, в інтересах нинішнього і прийдешніх поколінь в Україні за участю підприємств, установ організацій і громадян здійснюються заходи щодо його охорони, науково обґрунтованого, невиснажливого використання та відтворення (преамбула Закону України «Про тваринний світ»).

Правова охорона і порядок користування тваринним світом в Україні забезпечуються законами України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про тваринний світ» та іншими законодавчими актами. Загальним об'єктом правової охорони є тваринний світ у сукупності усіх його елементів.

Тваринний світ є об'єктом права власності. Окремі його елементи можуть знаходитись у державній, комунальній, колективній чи приватній власності.

Відповідно до ст. 7 Закону України «Про тваринний світ» об'єкти тваринного світу, вилучені із стану природної волі, розведені (утримувані) у неволі чи напіввільних умовах або набуті іншим не забороненим Законом шляхом, можуть перебувати у приватній власності юридичних та фізичних осіб. Це, наприклад, тварини, що розводяться у звірівницьких фермах, риби, розведені у рибогосподарських водоймах, добуті в установленому законодавством порядку дозволеними засобами і знаряддями об'єкти тваринного світу, наприклад, у порядку полювання чи рибальства.

Сукупність законів та інших нормативно-правових актів, якими регулюються відносини по охороні, використанню і відтворенню тваринного світу, становить галузь фауністичного права. Крім вже згадуваних законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про тваринний світ», складовими цієї галузі є закони України «Про мисливське господарство та полювання» (2000 р.), «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» (2003 р.), «Про бджільництво» (2000 р.), відповідні укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України тощо. Чимало норм, що стосуються охорони і використання тваринного світу, містяться у Земельному, Водному, Лісовому кодексах, Кодексі України про надра, Законі України «Про рослинний світ» та ін. Питання юридичної відповідальності у цій сфері регулюються КпАП, КК, ЦК, Кодексом законів про працю.

ТЕМА 5. ПРИНЦИПИ ЗАХИСТУ РИБ ТА ЇХ МОЛОДІ ВІД ПОПАДАННЯ ДО ВОДОЗАБІРНИХ СПОРУД

1. *Основні принципи захисту риб та їх молоді від попадання до водозабірних споруд*
2. *Експлуатація на водних об'єктах водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням*

Експлуатація на водних об'єктах водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням, якщо його наявність передбачена відповідними нормативами, або з неефективно працюючим рибозахисним обладнанням - тягне за собою накладення штрафу на громадян від одного до шести неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб - від п'яти до восьми неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Рибозахисними устроями на водозаборах є механічні, гідравлічні та інші види пристроїв, які призначені для запобігання попаданню молоді риби у водогосподарські системи, на зрошувальні угіддя і т. д. Обладнанням рибозахисними пристроями підлягають промислові, комунальні і сільськогосподарські водозабори, які беруть воду з водоймищ, що мають рибогосподарське значення.

Об'єкт: суспільні відносини, що виникають у сфері охорони риб та інших водних біоресурсів.

Об'єктивна сторона виражається у: експлуатації на водних об'єктах таких водозабірних споруд, що не забезпечені рибозахисним обладнанням (якщо наявність такого обладнання передбачена відповідними нормативами); експлуатації на водних об'єктах водозабірних споруд, рибозахисне обладнання на яких працює неефективно.

Водозабір - споруда або пристрій для забору води з водного об'єкта. До основних заходів для забезпечення охорони і відтворення рибних запасів, водних тварин і рослин належить обладнання рибозахисними пристроями водозабірних та інших споруд відповідно до затверджених проєктів, будівництво риборозплідників, штучних нерестовищ, рибопропускних споруд, підготовка ложа водоймища тощо.

Водним кодексом встановлюється заборона на експлуатацію водозабірних споруд, не забезпечених рибозахисним обладнанням під час здійснення господарської та іншої діяльності, яка може завдати шкоди водним живим ресурсам, а також забороняється введення в дію водозабірних споруд без рибозахисних пристроїв та облаштованих відповідно до затверджених проєктів зон санітарної охорони водозаборів.

Підприємства, установи та організації, які експлуатують водопідпірні, водопропускні, водозахисні або водозабірні споруди водогосподарських систем, зобов'язані дотримуватися встановлених режимів їх роботи та правил експлуатації.

ДРУГИЙ ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ ЗАКОНОДАВЧА ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА РИБООХОРОНИ

ТЕМА 1. ЗАГАЛЬНО-ДЕРЖАВНІ ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ

1. *Зміст та основні положення загально-державного рибоохоронного законодавства України.*

2. *Закон України про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів.*

3. *Закони України: "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про тваринний світ", "Про виключну (морську) економічну зону України", "Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них".*

Охорона навколишнього природного середовища, раціональне використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини – невід’ємна умова сталого економічного та соціального розвитку України.

З цією метою Україна здійснює на своїй території екологічну політику, спрямовану на збереження безпечного для існування живої і неживої природи навколишнього середовища, захисту життя і здоров’я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища, досягнення гармонійної взаємодії суспільства і природи, охорону, раціональне використання і відтворення природних ресурсів.

Закони України: "Про охорону навколишнього природного середовища" визначає правові, економічні та соціальні основи організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Крім законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про тваринний світ», складовими галузі є закони України «Про мисливське господарство та полювання», «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них», відповідні укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України тощо. Чимало норм, що стосуються охорони і використання тваринного світу, містяться у Земельному, Водному кодексах. Питання юридичної відповідальності у цій сфері регулюються КпАП, КК, ЦК, Кодексом законів про працю.

ТЕМА 2. ВІДОМЧІ НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ З

РИБООХОРОНИ

1. *Основні відомчі нормативно-правові актів з охорони рибних ресурсів*
2. *Тимчасовий порядок ведення рибного господарства і здійснення рибальства.*
3. *Порядок здійснення любительського і спортивного рибальства.*
4. *Порядок обліку, зберігання, оцінки конфіскованого та іншого майна, що не переходить у власність держави, і розпорядження ним та інші.*

Тимчасовий порядок регулює відносини у галузі охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів, ведення рибного господарства та здійснення рибальства.

Ведення рибного господарства здійснюється у поверхневих, територіальних та внутрішніх морських водах, у виключній (морській) економічній зоні і на континентальному шельфі України, а також у відкритому морі та в економічних зонах інших держав підприємствами та організаціями, що належать до сфери управління Мінрибгоспу, іншими підприємствами, установами і організаціями, а також громадянами відповідно до міжнародних договорів України.

Види тварин та рослин, занесені до Червоної книги України або заборонені для добування чи штучного розведення, не є об'єктами рибного господарства і відносини у галузі їх охорони, використання і відтворення не регулюються Тимчасовим порядком.

Ведення рибного господарства та рибальство повинні здійснюватись з дотриманням таких основних вимог: недопущення погіршення умов існування водних живих ресурсів; забезпечення охорони водних живих ресурсів від браконьєрського та іншого використання, що проводиться з порушенням правил; сприяння природному відтворенню водних живих ресурсів шляхом проведення біотехнічних та рибницько-меліоративних робіт, спрямованих на поліпшення умов їх існування, здійснення заходів щодо штучного відтворення водних живих ресурсів; виконання встановлених норм, лімітів (квот), термінів і правил використання водних живих ресурсів; забезпечення управління і контролю у галузі охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів та збереження середовища їх перебування; виконання норм і вимог міжнародного права щодо здійснення рибальства; забезпечення науково обгрунтованого раціонального використання водних живих ресурсів.

Загальне використання водних живих ресурсів. Підприємства, установи, організації та громадяни мають право безкоштовно використовувати водні живі ресурси для задоволення наукових, культурно-освітніх, естетичних та інших потреб, а також здійснювати любительське і спортивне рибальство у визначених для цих цілей водоймах (їх ділянках) загального користування для задоволення особистих потреб.

До спеціального використання водних живих ресурсів належать усі їх види користування, за винятком любительського і спортивного рибальства у водоймах (їх ділянках) загального користування, що здійснюються з їх вилученням (виловом, добуванням, збиранням) із природного середовища.

ТЕМА 3. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОМИСЛОВОГО, АМАТОРСЬКОГО ТА СПОРТИВНОГО РИБАЛЬСТВА

- 1. Правила любительського і спортивного рибальства*
- 2. Інструкція про порядок спеціального використання риби та інших водних живих ресурсів*
- 3. Правила промислового рибальства в рибогосподарських водних об'єктах України*
- 4. Правила промислового рибальства в басейні Чорного моря*
- 5. Тимчасові правила промислового рибальства в басейні Азовського моря*
- 6. Режим промислового рибальства в дніпровських водосховищах*

Промислове рибальство – вид спеціального використання водних живих ресурсів, які перебувають у стані природної волі, шляхом їх вилучення (вилову, добування, збирання) із природного середовища з метою задоволення потреб населення і народного господарства

Науково-промисловий лов – вилучення водних живих ресурсів з метою з'ясування доцільності здійснення в подальшому їхнього промислу; при цьому обсяги вилучення водних живих ресурсів можуть досягати рівня промислових уловів.

Користувачі водних живих ресурсів – підприємства, установи і організації незалежно від форм власності, а також громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які використовують водні живі ресурси.

Ліміти (квоти) спеціального використання водних живих ресурсів – дозволені обсяги вилучення (вилову, добування, збирання) водних живих ресурсів із природного середовища квоти спеціального використання водних живих ресурсів – частки ліміту, встановлені для конкретних користувачів.

Правила промислового рибальства в рибогосподарських водних об'єктах України (надалі - Правила) визначають порядок здійснення та регулювання промислового рибальства (крім любительського та спортивного рибальства в рибогосподарських водних об'єктах загального користування), який є обов'язковим для підприємств, установ, організацій (незалежно від форм власності), громадян України та осіб без громадянства (надалі - користувачі), які здійснюють промислове рибальство, а також для уповноважених органів, які забезпечують охорону, відтворення та збереження середовища існування водних живих ресурсів у рибогосподарських водних об'єктах України.

ТЕМА 4. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА З ОХОРОНИ РИБНИХ ЗАПАСІВ ТА НАНЕСЕННЯ ЇМ ЗБИТКІВ

- 1. Контроль за дотриманням Правил рибальства*
- 2. Майнова відповідальність за порушення норм рибоохоронного законодавства*
- 3. Адміністративна відповідальність за порушення рибоохоронного законодавства*
- 4. Кримінальна відповідальність за порушення норм рибоохоронного законодавства*

Контроль за дотриманням Правил рибальства здійснюють органи та громадські інспектори з охорони довкілля та інші спеціально уповноважені на те органи, а також громадські інспектори рибоохорони.

Незаконно виловлені водні живі ресурси підлягають вилученню в установленому законодавством порядку.

Порядок притягнення порушників до адміністративної та кримінальної відповідальності, а також відшкодування збитків, завданих рибному господарству, визначається чинним законодавством України.

Застосування заходів адміністративної або кримінальної відповідальності не звільняє винних осіб від відшкодування у повному обсязі збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення цих Правил рибальства.

Шкода, заподіяна громадянами України, іноземцями та особами без громадянства незаконним (з порушенням Правил рибальства) виловом, добуванням або знищенням цінних видів риби, водних безхребетних і водних рослин у рибогосподарських водоймах, відшкодовується порушниками відповідно до такс, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 21 листопада 2011 р. №1209.

ТРЕТІЙ ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ

СИСТЕМА РИБООХОРОНИ УКРАЇНИ

ТЕМА 1. СТРУКТУРА ОРГАНІВ РИБООХОРОНИ

- 1. Система органів рибоохорони*
- 2. Положення про Державну інспекцію охорони, відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства.*
- 3. Завдання Державних органів рибоохорони*

До системи органів рибоохорони входять: Головне управління охорони, відтворення водних живих ресурсів і регулювання рибальства (Головрибвод); басейнові управління охорони, відтворення водних живих ресурсів і регулювання рибальства (басейнові управління рибоохорони); інспекції охорони, відтворення водних живих ресурсів і регулювання рибальства (інспекції рибоохорони); структурні підрозділи відтворення водних живих ресурсів, їх акліматизації.

Основними завданнями Держрибінспекції є: Здійснення охорони риби та інших водних живих ресурсів у рибогосподарських водних об'єктах України (у тому числі в усіх поверхневих, територіальних і внутрішніх морських водах, які використовуються (можуть використовуватися) для рибальства, вирощування чи розведення риби), в інших об'єктах водного промислу або об'єктах, які мають значення для природного відтворення запасів риби та інших водних живих ресурсів, а також у виключній (морській) економічній зоні України та акваторіях у межах континентального шельфу України, у процесі рибальства, утримання, транспортування, переробки, зберігання, реалізації, знищення риби та інших водних живих ресурсів.

Установлення обмежень та заборон при використанні водних живих ресурсів в окремих водоймах (їх ділянках) за погодженням центрального органу виконавчої влади в галузі охорони навколишнього природного середовища або його територіальних органів.

Державний нагляд за відтворенням риби та інших водних живих ресурсів.

Аналіз національного та міжнародного досвіду з метою удосконалення охорони і відтворення риби та інших водних живих ресурсів і регулювання рибальства.

ТЕМА 2. МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РИБООХОРОНИ

- 1. Основні складові матеріально-технічного забезпечення роботи органів рибоохорони*
- 2. Символіка та формений одяг Державного агентства рибного господарства*

Інспектори рибоохорони проводять можуть проводити рейди пішим порядком, з використанням транспортних та плавзасобів.

Транспортні засоби , які використовуються при проведенні рибоохоронних рейдів, повинні бути технічно справними, такими, що пар йшли техогляд, укомплектованими аварійно-рятувальними засобами, що пройшли техогляд, укомплектованими аварійно-рятувальними засобами. Особи, які керують транспортними засобами, повинні мати посвідчення на право керуванню відповідними транспортними засобами.

Під час виконання службових обов'язків інспектори рибоохорони повинні бути у форменому одязі, мати нагрудний знак, зброю, спеціальні засоби самозахисту та службове посвідчення.

В окремих випадках, за визначенням начальника управління або інспекції рибоохорони, може допускатись виконання інспекторами рибоохорони своїх службових обов'язків і не у форменому одязі.

З метою забезпечення виконання службових обов'язків із захисту водних живих ресурсів України, власного життя, а також життя інших громадян інспектори рибоохорони, як крайній захід, мають право використовувати вогнепальну зброю і спеціальні засоби.

Порядок використання вогнепальної зброї та спеціальних засобів регламентується інструкцією про порядок придбання, зберігання, обліку, перевезення, носіння і використання вогнепальної зброї, боєприпасів та спеціальних засобів державними інспекторами органів рибоохорони Головрибводу Державного комітету рибного господарства України, затвердженої наказом Державного комітету рибного господарства України від 15.06.98 №86, погодженої Міністерством внутрішніх справ України 15.07.98 та зареєстрованої Міністерством юстиції України 30.07.98 №489/2929.

ТЕМА 3. ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ, ПРАВА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОБОВ'ЯЗКИ ПРАЦІВНИКІВ СИСТЕМИ РИБООХОРОНИ

- 1. Права Державних органів рибоохорони*
- 2. Порядок проведення рибоохоронних рейдів і дій інспекторів органів рибоохорони при виявленні порушень правил рибальства*
- 3. Порядок придбання, зберігання, облік, перевезення, носіння і використання вогнепальної зброї, боєприпасів та спеціальних засобів державними інспекторами органів рибоохорони України.*

Органи рибоохорони, що здійснюють охорону, відтворення і державний контроль використання водних живих ресурсів, відповідно до законодавства, мають право: визначати водойми для організації любительського рибальства, надавати дозволи на його здійснення; давати обов'язкові для виконання вказівки (приписи) про усунення порушень в охороні, використанні і відтворенні водних живих ресурсів; перевіряти документи на право використання водних живих ресурсів, зупиняти судна, інші плавучі і наземні транспортні засоби та у разі потреби проводити їх огляд, а також речей, знарядь рибальства і добутих водних живих ресурсів; доставляти осіб, що порушують законодавство з питань охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів, до органів місцевого самоврядування та органів внутрішніх справ; у встановленому законодавством порядку застосовувати спеціальні засоби захисту та вогнепальну табельну зброю; вилучати у осіб, які порушили законодавство з питань охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів, знаряддя лову, плавучі та транспортні засоби, обладнання і предмети, що були знаряддям правопорушення, незаконно вилучені водні живі ресурси, а також відповідні документи; використовувати фотографування, звукозапис, кіно- і відеозйомку як допоміжні засоби для розкриття порушень законодавства з питань охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів і запобігання цим порушенням; викликати громадян і посадових осіб для надання усних або письмових пояснень у зв'язку з порушенням ними законодавства з питань охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів; складати протоколи і в установленому порядку розглядати справи про

адміністративні правопорушення законодавства з питань охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів; безперешкодно відвідувати підприємства, установи, організації, українські та іноземні судна, плавучі засоби, що здійснюють добування і переробку риби, інших водних живих ресурсів у зоні юрисдикції України, гідротехнічні споруди, а також території природно-заповідного фонду України з метою здійснення контролю за дотриманням законодавства з питань охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів; брати участь у проведенні державної екологічної експертизи відповідних проектів здійснення господарської та іншої діяльності; визначати за затвердженими в установленому законодавством порядку методиками і таксами обсяги збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення правил рибальства, розміри стягнень за незаконне добування (збирання) або знищення цінних видів риб та водних живих ресурсів; подавати позови про відшкодування збитків і втрат, заподіяних підприємствами, установами, організаціями та громадянами внаслідок порушення законодавства з питань охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів; визначати терміни заборони на лов (добування) водних живих ресурсів на підставі обґрунтувань, що подаються науково-дослідними організаціями.

ТЕМА 4. МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ ЗБИТКІВ, НАНЕСЕНИХ РИБНИМ РЕСУРСАМ

1. *Методика розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству внаслідок порушення правил рибальства та охорони водних живих ресурсів*
2. *Методика обліку риб та їх молоді під час масової загибелі від забруднення водойм, порушення гідрологічного режиму.*

Методика призначена для розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству України юридичними та фізичними особами (підприємцями), у тому числі іноземними, унаслідок незаконного (з порушенням правил рибальства і охорони водних живих ресурсів) добування або знищення запасів водних живих ресурсів у територіальних та внутрішніх водах, на континентальному шельфі та у виключній (морській) економічній зоні України.

Підставою та основними вихідними даними для розрахунку збитків, заподіяних рибному господарству порушенням правил рибальства та охорони водних живих ресурсів, можуть бути **акти, рапорти, повідомлення, службові записки, фотографії** та інші документи, складені посадовими особами спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань екології та природних ресурсів, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань рибного господарства та посадовими особами їх територіальних органів, посадовими особами підприємств, установ та організацій, що здійснюють охорону, використання і відтворення тваринного світу, та громадськими інспекторами у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу та особами, що безпосередньо спостерігали ті або інші вияви спричинення збитків, прями підрахунки і виміри, результати контрольних ловів, а також офіційні відомості науково-дослідних установ та організацій про стан запасів даного об'єкта промислу та інші аспекти спричинення збитків.

Збитки відшкодовуються у разі: загибелі риби (на всіх стадіях розвитку), інших водних живих ресурсів, а також їх незаконного вилучення з водних об'єктів; зменшення запасів риби, інших водних живих ресурсів при погіршенні умов їх існування і відтворення.

Збитки визначаються однаково - як для освоєних, так і неосвоєних промислом водних об'єктів.

Методика встановлює порядок підрахунку тієї частини збитків, визначення яких піддається кількісному обліку.

Вартісні показники подаються у національній валюті України. За необхідності вони перераховуються за офіційним курсом валют, установленим Національним банком України на момент виявлення збитків, заподіяних рибному господарству.